

PRONIA DIVINĂ ȘI PREDESTINAȚIA LA PROTESTANȚI ȘI NEOPROTESTANȚI

Pr. lect. univ. drd. Ionel Ostache

Concepția despre pronie și predestinație la protestanți și neoprotestanți își are izvorul în învățătura lor despre natura păcatului și a firii umane căzute. Omul, după protestanți și neoprotestanți, datorită păcatului strămoșesc nu mai poate fi iertat. Chipul lui Dumnezeu în om s-a distrus complet. Omul este un păcătos iremediabil, un vierme înaintea lui Dumnezeu. Omul singur nu poate face nimic, doar să-și aducă prin credință o justificare, dar tot păcătos rămâne. Din aceste considerente admit că singura care-i poate salva este Providența divină care lucrează asupra lor determinându-i și predestinându-i.

Unii susțin chiar fatalismul, soarta sau destinul, alții predestinația absolută sau dublă iar alții o predestinație moderată, bazându-se pe câteva citate din Sfânta Scriptură, cum ar fi: Romani 8, 29-30; 9, 11, 13, 18, 21; Filipeni 2, 13, Efeseni 1, 4. Spre deosebire de aceștia, ortodocșii nu susțin soarta, destinul, fatalismul, ci preștiința din veci a lui Dumnezeu. Reformatorul Martin Luther (1438-1546) amintește despre predestinație în toate lucrările sale, fără să facă din ea una din caracteristicile sistemului său. În cartea „De servo arbitrio“ vorbește despre neputința totală a omului de a face ceva pentru mântuirea lui și precizează: „Dacă credem că Dumnezeu știe tot și rânduește totul de mai înainte și că el nu poate greși și nici nu se lasă oprit de nimic în preștiința și predestinarea sa, deci dacă credem că nimic nu ni se întâmplă fără voința Sa, după însăși mărturia rațiunii nu poate exista liber arbitru nici la om, nici la înger, nici la vreo creatură... și dacă credem că păcatul singur ne-a corupt în așa fel, încât chiar cei ce sunt împinși de Duhul încearcă cele mai mari greutăți săvârșind binele, e limpede că cei care n-au Duhul, n-au nimic în ei care să-i întoarcă spre bine și nu află plăcere decât în rău. Și în sfârșit, dacă iudeii care trudeau din toate puterile lor la dreptate au căzut în nedreptate, pe când păgânii care urmăresc

nedreptatea au ajuns într-un chip de nesperat și gratuit la dreptate, e vădit o dată mai mult că omul lipsit de har nu poate voi decât răul. În rezumat, dacă credem că Hristos a răscumpărat oamenii prin sângele Său, trebuie să mărturisim că omul este pierdut în întregime sub amenințarea de a face pe Hristos deșert sau de a face din El răscumpărătorul părții celei mai rele din noi înșine, ceea ce e blasfemie și sacrilegiu¹.

În alt loc, Luther se pronunță chiar pentru predestinația veșnică: „Stă numai în mâna lui Dumnezeu ca noi să fim izbăviți... noi suntem atât de slabi și nesiguri, încât dacă nu depinde de noi, fără îndoială că nu s-ar mântui nici un om; diavolul i-ar lua în stăpânire cu siguranță pe toți. Dar, întrucât Dumnezeu e sigur că predestinația Lui nu greșește și nimeni nu I se poate împotrivi, avem încă nădejde împotriva păcatului². Prin urmare, după concepția lui Luther, pronia divină are grijă numai de cei aleși, iar cei nealeși sunt neajutorați sau pierduți. Liberul arbitru este exclus din pronie, după Luther el nu există, este mort.

Ulrich Zwingli (1484 - 1531) a căzut într-un fatalism absolut socotind că libertatea omului este incompatibilă cu atotputernicia dumnezeiască „una din două trebuie să cadă. Astfel, cel care crede că este liber își este lui însuși Dumnezeu. Ideea de fapte libere la creatură duce la desființarea aceleia de înțelepciune infinită³.

Pronia divină după Zwingli predestinează; nu pot exista liberul arbitru și nici fapte bune. Totul este făcut de Dumnezeu, de Providență.

Un alt reformator, Jean Calvin (1509-1564), a dezvoltat mult doctrina predestinației. El dădea următoarele referințe la această doctrină: „Numim predestinație sfatul veșnic al lui Dumnezeu prin care a hotărât ce voia să facă din fiecare om. Căci nu-i creează pe toți în stare asemănătoare, ci rânduieste pe unii la viața veșnică, pe alții la osânda veșnică. Astfel, după scopul pentru care a creat omul, spunem că e predestinat la moarte sau la viață⁴. La reformații calvini „în cei predestinați, harul lucrează cu necesitate sfințirea lor; omul nu ia nici o parte de conlucrare la acest act, fiindcă harul

1. Denis Rougemont, *Traité du serf arbitre*, Paris, 1936, p. 333-334.

2. Emmanuel Emanuel Hirsch, *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatic*, Leipzig, 1937, p. 156-157.

3. Ulrich Zwingli, „*De Providentia at*“ apud J.A. Möhler, „*La Symbolique*“, tom I, traducere de F. Lachae, Bruxelles, 1838, p. 224.

4. Jean Calvin, *Institution de la Religion Chrétienne*, text stabilit și prezentat de Jaques Pannier, în col. „*Les textes français*“, tom III, cap. VIII, Paris, 1938, p. 62.

singur lucrează toate, iar omul stă pasiv... cei nepredestinați la mântuire nu pot face nici un bine, decât numai rău.

La cei predestinați harul nu se poate pierde sau aceștia nu pot să cadă din har căci harul e dat de Dumnezeu în vederea vieții veșnice acelor aleși și de aceea el lucrează irezistibil și nu se poate pierde, căci astfel, cei aleși n-ar ajunge acolo unde sunt din eternitate destinați de Dumnezeu⁵. Calvin învâța predestinația dublă, a unora spre viața veșnică, a altora spre pierirea veșnică: „După cum arată limpede Scriptura, noi spunem că Dumnezeu a stabilit în sfatul Lui cel veșnic și neschimbat pe care voia să-i mântuiască și pe care voia să-i lase în ruină. Cei pe care îi cheamă la mântuire spunem că El îi primește dintr-o îndurare gratuită, fără să aibă în vedere propria lor vrednicie. Dimpotrivă, faptul că intrarea în viață e închisă tuturor celor pe care El vrea să-i predea spre osândă și că aceasta și face prin judecata Lui cea ascunsă și de neînțeles e cu atât mai dreaptă și echitabilă... Or, după cum Domnul înseamnă pe cei pe care i-a ales, chemându-i și însemnându-i, tot astfel, dimpotrivă, lipsind pe cei osândiți de cunoștința cuvântului Său sau de primirea Duhului Său, El arată printr-un asemenea semn care va fi sfârșitul lor și ce judecată le este pregătită⁶.”

Janseniștii (secolul XVII) spun că“... harul nu atrage pe om forțat spre bine, ci numai îl îndrumază spre acesta printr-o plăcere învingătoare vărsată de har în sufletul omului, prin care omul învinge toate ispitele pământești, căci acestea în fața ei rămân fără putere⁷. Așadar, janseniștii susținând plăcerea învingătoare susțin în mod automat predestinația moderată. Arminienii, adepți ai lui Arminius (1560-1609), susțin împotriva lui Calvin că: „Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască nu numai cei aleși, deoarece omul are voință liberă, reală⁸. După ei, providența are grijă de toți, dar nu se scoate în evidență conlucrarea omului cu pronia. În ceea ce privește învățătura Bisericii Anglicane despre pronie, menționăm că reformatori interni ai Angliei ca: John Colet, Thomas Moore (1475-1535), Thomas Cranmer (1489-1556), organizatorul Bisericii Anglicane ca insti-

5. Pr. dr. P. Deheleanu, *Dogma haritologică a Bisericii Ortodoxe*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1938, p. 50-51.

6. Jean Calvin, *op. cit.*, p. 62-63.

7. Pr. dr. Deheleanu, *op. cit.*, p. 51.

8. Pr. prof. dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă, A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 313.

tuție, Hug Latimer (1485-1555), Williams Stindale (1477-1536), Jhon Knox (1514-1572), John Wesley (1703-1791) au avut o învățătură clară despre pronie și despre Dumnezeu: „Anglicanismul autentic nu admite o divizare a lui Dumnezeu. Dumnezeu este Unul, iar lucrurile făcute nu se confundă cu El, ci sunt în afara Lui. De aceea, Dumnezeu este persoană, creator, pronietor, sfințitor, judecător. Dumnezeu este deci o existență veșnică prin El Însuși. Dumnezeu nu face nimic fără un scop, continuă Richard Hooper, El fiind ordine desăvârșită. Începutul și sfârșitul lucrurilor sunt acte ale voinței lui Dumnezeu: începutul este descoperirea și sfârșitul este plinirea”⁹.

Prin urmare, Biserica Anglicană care a luat ființă în mod oficial în anul 1534, când Henric al VIII-lea s-a declarat șeful Bisericii Anglicane, susține cu tărie credința în Dumnezeu și pronia Sa, dar nu este exclus să aibă și învățătura despre predestinație deoarece s-au desprins de catolici și păstrau legături cu calvinii care aveau dublă predestinație. Diaconul prof. dr. Petru I. David spune destul de precis în acest sens: „În același timp, Thomas Kranmer corespundea cu Jean Calvin și se consulta în cele ale doctrinei, iar în Anglia au sosit teologi francezi de confesiune calvină care țineau prelegeri la universitățile engleze: Wermigli, Oxford, Ochino, Laski la Londra și Bucer la Cambridge”¹⁰.

Spre deosebire de cultele protestante și Biserica Anglicană, cultele neoprotestante au venit cu idei noi și chiar moderne. Astfel, Biserica Mormonilor sau „Biserica lui Iisus Hristos și a Sfinților ultimelor zile“, fondată de Joseph Smith (1805-1844), din Vermont (America), la 6 aprilie 1830, în Manchester, cu 6 membri, susține: „Identitatea cel puțin potențială a naturii umane cu cea divină; neagă păcatul originar, învață că Dumnezeu este înzestrat de natură cu simț și corp și că El nu are altă ocupație decât aceea de a crea sufletele”¹¹. Prin această afirmație mormonică deducem că nu mai este nevoie de pronia divină, deoarece oamenii se conduc singuri și n-au nevoie de un îngrijitor sau de un pronietor. Cultul baptist înființat de John Smith în Anglia, în secolul al XVIII-lea, susține în doctrina sa că Dumnezeu

9. Diac. Petru I. David, *Premise ale dialogului anglicano-ortodox. Aspectul revelației divine. Contribuția culturii teologice românești*, teză de doctorat publicată în revista „Studii teologice“, 3-6/1976, p. 241.

10. Idem, p. 997.

11. Magiștrand Dumitru Vasilescu, *Despre mormoni*, în revista „Studii teologice“, nr. 9-10, 1963, p. 573.

cârmuiește lumea și o susține. Predicatorul baptist Hans Legiehn, în 1967, în cartea sa „Biruitori prin credință“, precizează: „Nu există destin orb, nu există întâmplare, nu există forțe ale naturii care acționează fără sens.

Și, pe pământul care stă sub blestem, Dumnezeu face totul cu un neîn-doielnic scop util. Mărăcini, ciulini, inundații și secete, grindină, lăcuste, boli, nenorocire și moarte trebuie să stea în slujba educatorului divin... Starea de necesitate în care se găsește lumea, reclamă totdeauna dispoziții de necesitate (decrete), de exemplu: inițial, Dumnezeu a orânduit ca omul să se hrănească cu verdețuri și l-a numit stăpânitor peste natură. După cădere însă, Dumnezeu îi dă omului să se hrănească și cu carne și schimbă stăpânirea în despotism. Poate că aceasta se întâmplă deoarece omul cu puterile zdrobite era în pericol de a fi învins de natură și de lumea animală și astfel să fie răpus. Copilul lui Dumnezeu poate să știe că în întregul univers și în cele mari, ca și în cele mai mici amănunte ale vieții omenești individuale nu se întâmplă nimic, dar absolut nimic, fără știința și călăuzirea lui Dumnezeu¹². Prin urmare, bapțiștii își fundamentează învățătura despre pronie pe mentalitatea căderii: omul a căzut și Dumnezeu conduce după cădere ca un despot. Nu mai există conlucrare, liber arbitru și pronie din iubire, ci o pronie despotică efectivă.

Advențiștii înființați de William Müller, în America, în secolul al XVIII-lea, susțin că omul nu poate conlucra cu pronia, ci trebuie să se predea efectiv lucrării lui Dumnezeu. Singur Dumnezeu conduce lumea. Noi nu putem face nimic. Helen Whitte, o adventistă reformistă, în cartea sa intitulată „Cugetări de pe Muntele Fericirilor“, vorbește despre predarea efectivă în mâna lui Dumnezeu: „Dacă te-ai predat lui Dumnezeu ca să faci lucrarea Lui, nu trebuie să te îngrijești de ziua de mâine. Acela al Căruia slujitor ești cunoaște sfârșitul și începutul. Întâmplările zilei de mâine care sunt ascunse de ochii tăi sunt descoperite ochilor Aceluia care este atotputernic. Dacă luăm noi conducerea lucrărilor pe care trebuie să le facem și ne bizuim pe priceperea noastră ca să izbutim, ne luăm o sarcină pe care Domnul nu ne-a dat-o și încercăm să o purtăm fără ajutorul Lui. Se poate să ne îngrijim și să bănuim primejdia și pierderea care vor veni asupra noastră. Dar, dacă credem într-adevăr că Domnul ne iubește și vrea să ne facă bine, vom înceta a ne mai frământa în ce privește viitorul. Ne vom încrede în Dumnezeu,

12. Hans Legiehn, *Biruitori prin credință*, Editura „Lumina lumii“ fără an.

așa cum se încrede un copil într-un părinte iubitor. Atunci, frământările și chinurile noastre vor pieri, pentru că voința noastră este cuprinsă în voința lui Dumnezeu. Domnul Hristos nu ne-a făgăduit ajutor ca să purtăm azi poverile de mâine. Numai o singură zi este a noastră și în timpul acestei zile trebuie să punem în mâinile lui Iisus, într-o servire solemnă, toate intențiile și planurile noastre, aruncând toate îngrijorările noastre asupra Lui, pentru că El ne poartă de grijă¹³.

Penticostalii, nazarinenii, evangheliștii au, în general, aceeași învățătură ca și Bapțiștii și adventiștii despre pronia divină.

Ca să aibă grijă pronia divină de tine, trebuie „să te predai Domnului“. Singur Dumnezeu este Cel care-ți fixează destinul în viață. În viața lor de zi cu zi se exprimă: „Cum va vrea Domnul“. Deci, conlucrarea și liberul arbitru lipsesc. Omul este o unealtă de care Dumnezeu se folosește cum voiește. Pronia divină lucrează la maximum și în chip condiționat la cultele neoprotestante. Dacă nu ai credință și nu te predai Domnului, nu vei avea ajutor niciodată.

Predarea sau încredințarea individului în destinul proniei divine este o caracteristică principală a neoprotestanților. Fiind căzut radical, nemai-putându-se ridica, omului îi trebuie un stăpân, un despot care să-l țină mereu din scurt și sub supraveghere atentă.

13. Helen G. Whitte, *Cugetări de pe Muntele Fericirilor*, traducere de prof. M. Ionescu, „Graiul literar“, București, 1943, p. 63.